

Kohnstamm

directeur van het concertgebouw heeft zitting genomen in het bestuur van een Turks georiënteerde organisatie die in het bijzonder probeert om Turkse muziek ten gehore te doen brengen. In dat bestuur is hij de enige autochtoon, maar zeker ook degene met een voor de doelstelling van de desbetreffende organisatie uiterst effectief netwerk.

Een tweede voorbeeld dat mij ter ore kwam: door de toevallige omstandigheid dat een van de theaters in de Nes ingrijpend verbouwd moest worden, is na intensieve beraadslagingen besloten om tijdelijk onderdak te zoeken in een ruimte in de Bijlmermeer. De programmering zou zich aan die tijdelijke verhuizing hebben aangepast, met als gevolg een totaal ander samengesteld publiek.

Een derde voorbeeld: iemand heeft het initiatief genomen tot het organiseren van een cyclus van cursussen die tot doel heeft om allochtone landgenoten zo te scholen dat zij beter geëquipeerd worden om deel te nemen in management en bestuur in de kunstsector.

De staatssecretaris is ongetwijfeld in staat om een groot aantal andere voorbeelden te noemen, maar de vraag is hoe dit soort "bottom up"-initiatieven zich verhouden tot de betrekkelijk centralistisch ingezette "top down"-beleidsinstrumenten die de staatssecretaris heeft ingezet of wil inzetten.

Nog een laatste opmerking over het bereik van de kunsten. De al eerder geciteerde zin uit het rapport van het SCP is na lezing haast als een graat in mijn keel blijven steken: "Door deelname aan hogere vormen van onderwijs zullen ook allochtonen in staat gesteld worden om culturele competentie te verwerven die voor appreciatie van westerse kunst en cultuur nodig is." Alsof mensen pas volledig deel uitmaken van onze samenleving als zij bij tijd en wijle de Mattheus Passion, de Ring der Nibelungen of de Nachtwacht beluisteren of bekijken! Mij dunkt dat het zinvoller is om een groter specifiek op bepaalde bevolkingsgroepen gericht kwalitatief hoogstaand aanbod tot stand te brengen. Als voorbeeld wijs ik op het toneelstuk dat nu al bijna een jaar op verschillende plekken in Nederland speelt en waarin door drie jonge allochtone vrouwen de botsing van de cultuur van het gezin, de straat en

de school op het gebied van seks en relaties wordt weergegeven. Een ander voorbeeld is de schitterende expositie over de Islam in de Nieuwe Kerk, waar een spectaculair aantal Amsterdamse schoolklassen heengaan. "Culturele competentie verwerven voor appreciatie van westerse kunst en cultuur"; over westers centrisme gesproken! Graag krijg ik op dit punt een reactie van de politicus Van der Ploeg.

Tot slot een losse vraag en een opmerking. "Er is een toestand ontstaan die onhoudbaar is", zo kopte de Volkskrant van vrijdag jongstleden over een rekening van 60 mln. niet gereserveerd groot onderhoud van het Stedelijk Museum. Los even van het feit dat de staatssecretaris volgens mij niet of maar ten dele over het Stedelijk gaat, vroeg ik mij het volgende af. Veel musea hebben een dubbele doelstelling: het cultureel erfgoed en het gebouw beheren en daarnaast tentoonstellingen organiseren en daarmee bezoekers trekken. De verhouding tussen die twee doelstellingen is bijna altijd spanningsvol. De vraag is of die confrontatie altijd even vruchtbaar uitpakt. Is de gedachte aan een visitatieprocedure zoals die bij veel organisaties – onder andere bij universiteiten – gemeengoed is geworden, wel eens in relatie tot musea opgekomen? Zo nee, kan de staatssecretaris iets met dat idee?

In verband met musea nog dit: de koppeling van de NS-kortingskaart aan de museumjaarkaart lijkt aan haar succes ten onder te gaan. Ik betreur dat, ook omdat door die koppeling het bereik van de kunsten niet onaanzienlijk werd vergroot. Is tegen die ont koppeling nog iets te doen?

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.20 uur tot 14.20 uur geschorst.

□

De **voorzitter**: Ik verzoek u te gaan staan.

Op 5 april bereikte de Eerste Kamer der Staten-Generaal het droevige bericht dat een van haar leden die ochtend was overleden. Lammert Hilarides had na een bijna vier jaar lange strijd tegen de

sluipende en slopende ziekte zijn verzet moeten opgeven. Hij bleef al die tijd actief lid van de Kamer en leverde zijn solide bijdragen aan de beraadslagingen, was een goed, sturend en bereikbaar voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken. Hij nam op de hem eigen bedachtzame en constructieve wijze deel aan het beraad in zijn fractie. Al die jaren dat hij vocht, beklagde hij zich niet. Hij was hard voor zichzelf en mild voor zijn omgeving. Hij ontkende zijn ziekte en de ernst daarvan niet, maar liep er niet mee te koop. Zo af en toe deed bij in de familiekring nieuwe krachten op, op zijn geliefd Terschelling. Lammert Hilarides, op 25 september 1941 te Leeuwarden geboren, overleed in elk opzicht veel te vroeg.

Zijn ouders stamden van het Friese platteland, waar zijn vader veehouder was. Zijn moeder verloor hij reeds toen hij elf jaar oud was. Zijn karakter en zijn eigenschappen maakten Lammert Hilarides mede tot een volksvertegenwoordiger van en voor Friesland. Wie hem bezig zag in de Friese provinciale politiek van 1970 tot 1982, waarvan de eerste 11 jaar als gedeputeerde, kon daarin zijn betrokkenheid bij en liefde voor de Friese agrarische samenleving duidelijk herkennen. Reeds op zijn 28ste werd hij gedeputeerde; hij was daarmee de jongste gedeputeerde in den lande. Het waren spannende jaren, zowel vanwege de noodzaak om infrastructuur en werkgelegenheid in het Noorden te versterken, als in de politieke verhoudingen. In de jaren van polarisatie werd het zeker in het Noorden niet vanzelfsprekend gevonden, VVD-gedeputeerden in de colleges op te nemen, ondanks de sterkte en de groei van de fracties. Voor de VVD-bestuurders in het Noorden was het daarom een baken dat Hilarides in 1974 als gedeputeerde in zijn functie bestendig bleef en zijn portefeuille zag uitgebreid. Dat had hij te danken aan zijn karakter, zijn natuurlijke minzaamheid, betrouwbaarheid en bedachtzaamheid. Geen man van grote woorden of lange vertogen, maar van zinnen die gewikt en gewogen waren, altijd constructief en loyaal. Hij kon ook uitstekend naar anderen luisteren en hun de overtuiging geven dat zij werden gehoord. Daarna gaf hij zijn mening, bezonken en met evenwichtig politiek gevoel.

Voorzitter

Hij was ook een doener: in bescheidenheid, maar altijd doelmatig en doeltreffend. Daarin paarden zich zijn kwaliteiten als Fries bestuurder en educatie als Groninger econoom, een discipline waarin hij ook een aantal jaren assistent was. Deze combinatie van deskundigheden, vaardigheden en eigenschappen maakte hem ook tot een uitgelezen bestuurder van bankinstellingen in Friesland van 1981 tot 1 juli 1998, toen hij met een zeer druk bezochte receptie in hartelijke sfeer afscheid nam.

Lammert Hilarides was een liberaal in hart en nieren. Hij was ook partijman en zijn partij toegedaan. Deze deed dan ook niet tevergeefs een beroep op hem voor het lidmaatschap van het dagelijks bestuur in de periode 1983-1988; veelbewogen jaren voor zijn partij, onder het voorzitterschap van Leendert Ginjaar. Ook in die tijd was hij het toonbeeld van standvastigheid. Bovendien wordt niet altijd beseft dat een flinke tol wordt geëist van een bestuurder en diens omgeving, wanneer dergelijke activiteiten moeten worden verricht vanuit een perifere gebied. Ook aan de vereniging van liberale bestuurders in gemeente en provincie wijdde hij zijn krachten. Wie met hem werkte aan de opzet van een nieuw verkiezingsprogramma herkende opnieuw het evenwicht in deze liberaal: voorzichtigheid met wat goed en beproefd was gebleken, bereidheid om doordacht te vernieuwen en die vernieuwing te verdedigen.

Op 11 juni 1991 trad hij toe tot de Eerste Kamer. Met zijn ervaring als provinciaal bestuurder, als oud-bestuurder van zijn partij met gedegen kennis van de landspolitiek en met een maatschappelijke positie in de samenleving die hem inzicht gaf in financiële en economische verhoudingen, behoorde hij tot het soort mensen die door hun lidmaatschap van de Eerste Kamer een meerwaarde geven aan onze Staten-Generaal, die onze volksvertegenwoordiging zonder Eerste Kamer zou missen. Op 2 juli 1991 hield hij al zijn maidenspeech. In de voorzittersstoel zat bij die gelegenheid mede-Fries Rinse Zijlstra, die Hilarides in het begin slechts "folle lok" toewenste, onder de toevoeging: "Dat is Fries." De korthed van deze gelukwens was even Fries als de bewoordingen. Die maidenspeech

betref een wetsvoorstel tot lastenverzwaring voor auto's in verband met de tariefstijging van het openbaar vervoer. Een kolfje naar de hand van een liberaal en econoom, uitmondend in zijn eerste conclusie in een plenair debat in de Eerste Kamer met de woorden: "Voorzitter! Mijn eerste bijdrage aan de beraadslagingen in dit huis had ik graag willen afsluiten met een positief oordeel. Echter, dit wetsvoorstel biedt mij deze ruimte niet. Mijn fractie zal dan ook niet instemmen met dit wetsvoorstel." In zijn afgewogenheid en bewoording waren betoog en formulering van de conclusie kenmerkend voor het Kamerlid Hilarides. Er zouden nog vele betogen volgen, alle de moeite van het aanhoren waard. En op 22 februari van dit jaar nog, bleef hij tot het eind van de vergadering, laat in de avond, bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken.

Lammert Hilarides zal ook zeer worden gemist als lid van de fractie van de VVD. Hij genoot daarin respect door zijn positieve houding, waarbij hij niet zichzelf zocht, en door zijn vermogen mensen te binden en op het goede moment het juiste woord te spreken. In de tijd dat ik het voorrecht had om deze fractie voor te zitten, deden zich wel eens moeilijke discussies voor, waarbij het liberale inzicht streed met de loyaliteit aan het door de geestverwante fractie in de Tweede Kamer in het regeerakkoord gegeven woord, bijvoorbeeld bij de invoering van de ecotaks. Bij dergelijke discussies moet ook een fractievoorzitter zijn weg vinden om de fractie op één lijn te krijgen. Dan was voor mij Lammert Hilarides, schuin links tegenover mij gezeten, een baken. Aan zijn blik of uitdrukking kon ik altijd aflezen of hij wel of niet instemde met de spreker, ook of hij vond dat ik de juiste toon aansloeg. Een enkele blik van verstandhouding was voldoende om te weten of ik naar zijn mening op het goede spoor zat, en op zulke momenten kan ook een fractievoorzitter die steun wel gebruiken. In zijn fractie laat hij veel vrienden achter, die hem zich elk op hun eigen wijze zullen herinneren, maar in elk geval met dankbaarheid.

Zijn toewijding gold ook maatschappelijke activiteiten buiten het gebied van zijn werk als bestuurder en bankier. Als een van zijn nevenfuncties vervulde hij 16 jaren lang het voorzitterschap van het Integraal Kankercentrum Noord-

Nederland te Groningen. Hij bestreed dus al veel eerder de vijand die hem – bittere ironie – uiteindelijk te machtig bleek. Zijn vrouw Ella is door haar opleiding verpleegkundige en heeft haar kunde voor haar man moeten inzetten, wat enerzijds bitter was, maar wat zij anderzijds met grote liefde en toewijding niet beter had kunnen doen. Wij bewonderen haar moed en inzet, ook bij de autoritten tussen Drachten en Den Haag.

Wij kunnen slechts met mate bevroeden hoezeer Lammert Hilarides in zijn eigen gezin en onmiddellijke omgeving gemist wordt en zal worden. Wij wensen zijn vrouw Ella de troost van de vele goede herinneringen aan een eerlijk en gedegen mens toe, en de kinderen Hessel en Baukje Tineke de herinneringen aan een vader om trots op te zijn. Friesland verloor een getalenteerde zoon. De Kamer een toegewijd lid.

Ik geef het woord aan mevrouw Borst, de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zij zal namens de regering een enkel woord spreken.

Minister Borst-Eilers: Mijnheer de voorzitter! Ook het kabinet heeft met leedwezen kennisgenomen van het overlijden van het lid van uw Kamer de heer Lammert Hilarides. De heer Hilarides is bijna negen jaar lid geweest van de senaat. In deze tijd heeft hij zich vooral beziggehouden met financieel-economische onderwerpen, hetgeen in lijn lag met zijn financieel-economische opleiding en met de verschillende functies die hij in het Noorden des lands heeft bekleed bij financiële instellingen. Zelfs toen hij zijn doctoraal economie nog niet had afgerond, was hij al penningmeester van de jongerenorganisatie van zijn partij, de VVD.

Lammert Hilarides was veel meer dan een financieel-economisch specialist. Hij had een ruime maatschappelijke belangstelling en zette zich dan ook breed in voor onze samenleving. Dat kwam onder meer tot uitdrukking in zijn voorzitterschap van het St. Anthonius Gasthuis te Leeuwarden en – de voorzitter wees daar al op – van het Integraal Kankercentrum Noord-Nederland in Groningen. Naast deze functies, die mij natuurlijk ook zeer na aan het hart liggen, was Lammert Hilarides zeer actief voor zijn partij, het Noorden des lands en, vooral via zijn

Voorzitter

lidmaatschap van deze Kamer, voor onze samenleving in haar geheel.

Namens het kabinet wens ik zijn vrouw en kinderen veel sterkte bij het dragen van dit veel te vroege verlies.

De **voorzitter**: Ik verzoek u enige ogenblikken stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen staande enige ogenblikken stilte in acht.)

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij de behandeling van de **begroting van Buitenlandse Zaken**, te weten:
- de motie-Hirsch Ballin c.s. over de totstandkoming van een Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (26800-V, EK nr. 141b).

(Zie vergadering van 28 maart 2000.)

Deze motie wordt met algemene stemmen aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Drank- en horecawet (25969)**.

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! Het gebruik van alcohol is van alle tijden en komt in de meeste culturen voor. Aan de consumptie van deze psychotrope stof zijn onmiskenbaar positieve aspecten verbonden. Alcohol verschaft velen van ons ontspanning. Het brengt gezelligheid, een in Nederland zo hoog gewaardeerd begrip, en het verhoogt de feestvreugde als er iets te vieren valt. Bovendien staat het inmiddels vast dat een geringe wijnconsumptie vanaf de middelbare leeftijd goed is voor hart en bloedvaten. Op alcohol is dan ook bij uitstek de oproep van de branche van toepassing: "geniet, maar drink met mate".

Hier ligt een fundamenteel verschil met tabak, want daar is het volksgezondheidsbeleid gericht op non-gebruik. Iedere sigaret is er

immers één te veel. Bij alcohol richt het beleid zich uitsluitend tegen misbruik en overmatig drinken, hetgeen de regelgeving een stuk ingewikkelder maakt. Er moet echter wel iets worden geregeld, want de maatschappelijke en de individuele problemen door overmatig alcoholgebruik nemen toe. Verschillende sprekers hebben daar vanochtend terecht op gewezen. Het regeerakkoord bevat dan ook de volgende passage: "Het beleid gericht op het terugdringen van overmatig alcoholgebruik wordt geïntensiveerd."

Met de aan de orde zijnde wijziging van de Drank- en horecawet geeft het kabinet invulling aan deze passage uit het regeerakkoord. Alvorens op de inbreng van de woordvoerders in te gaan, wil ik graag eerst een paar algemene opmerkingen maken.

In de afgelopen decennia zijn wij in Nederland veel meer gaan drinken. In 1960 dronken wij met z'n allen iets meer dan 2 miljard glazen, bier, wijn of gedistilleerd, per jaar. Nu nuttigen wij samen zo'n 10 miljard glazen. Het totale verbruik is de laatste jaren overigens vrij stabiel. Het ene jaar is er weer eens een kleine daling, het jaar erop een kleine stijging. De vervijfvoudiging van de consumptie, van 2 miljard naar 10 miljard glazen, is natuurlijk voor een deel te verklaren uit de bevolkingstoename, tussen 1969 en nu. Maar er is, per drinker, een verdrievoudiging van het gebruik. Bij volwassenen nam vooral de frequentie van het drinken toe. Wij drinken vaker – 17% van de drinkers drinkt dagelijks – op meer plaatsen, in meer situaties en op meer tijdstippen. De jeugd is vooral meer per keer gaan drinken. Uit een recente NIPO-enquête weten wij, dat jongeren van 15 tot en met 18 gemiddeld op een avond stappen ruim 9 glazen alcohol drinken. In de vakantie drinken sommigen nog meer. Wij kennen allemaal de tv-beelden uit sommige badplaatsen in de zomervakantie.

De heren Van Heukelum, Van Schijndel en Hessing hebben het algemene alcoholgebruik in de bevolking en het misbruik aan de orde gesteld. Uit diverse onderzoeken blijkt dat, naarmate er in de totale bevolking meer wordt gedronken er in het algemeen ook meer alcoholproblemen zijn. Het verbaast dan ook niet dat de zo sterk toegenomen alcoholconsumptie van

de afgelopen decennia gepaard ging met steeds meer alcoholproblemen van allerlei aard: sociaal, medisch, in het verkeer, op het werk, voor de openbare orde etc. Alcoholproblemen komen op verschillende manieren tot uiting. Zij doen zich bijna overal voor. Het is een misvatting om te denken dat alcoholgerelateerde problemen beperkt zouden blijven tot de 600.000 zware drinkers in ons land. Integendeel, uit onderzoeken blijkt keer op keer dat het merendeel van de alcoholgerelateerde problemen juist wordt veroorzaakt door de soms of regelmatig te veel drinkende zogenaamde sociale drinker. Die sociale drinkers brengen met elkaar de meeste alcoholschade teweeg. Wij vernamen onlangs van het college van procureurs-generaal, dat ongeveer 80% van de geweldsdelicten van dit moment alcoholgerelateerd is. Men moet dan bijvoorbeeld denken aan het geweld op straat, waarvan wij van tijd tot tijd een slachtoffer moeten betreuen.

Er zijn natuurlijk ook belangrijke volksgezondheidsaspecten en aspecten van individuele gezondheid. De heer Van den Berg heeft zeer terecht nog eens de vinger gelegd bij het zo weinig bekende verschijnsel van het foetale alcoholyndroom, een kind dat ernstig beschadigd ter wereld komt door het alcoholgebruik van de moeder tijdens de zwangerschap. Dat is de belangrijkste oorzaak van aangeboren misvormingen. Kortom, mijnheer de voorzitter, drank maakt inderdaad meer kapot dan je lief is.

Nu is ook een ervaringsgegeven uit binnen- en buitenland dat alcoholbeleid alleen effectief is als er diverse beleidsinstrumenten tegelijk worden ingezet. Ons beleid bestaat dan ook uit zo'n samenhangende mix van instrumenten:

1. meer voorlichting en preventie, vooral gericht op jongeren;
2. betere hulpverlening aan probleemdrinkers en alcoholisten – de heer Van den Berg vroeg daar aandacht voor;
3. striktere wetgeving, onder meer op het punt van distributie – dat is vandaag ook aan de orde;
4. scherpere zelfregulering van reclame en promotie door de branche;
5. de inzet van het accijnsinstrument, omdat er wel degelijk sprake is van prijselasticiteit, zeker bij jonge mensen;